



MATERIÁL Č. 2

Dějiny lidských práv

Kýrův edikt (539 př.n.l.)

V roce 539 př. n. l. dobyl první perský král Kýros Veliký (jeho říše se rozkládala na území dnešního Íránu) starobylé město Babylon (ležící v dnešním Iráku). Kýrovy zákony vyryté na válcovitém kameni, který se dochoval do dnešní doby, mají pro lidstvo mimořádný význam a jsou považovány za první listinu lidských práv na světě. Kýros mimo jiné osvobodil otroky, prohlásil, že všichni lidé mají právo si svobodně zvolit vyznání a že všechny lidské rasy si jsou rovny.

Magna Charta (1215)

Poté, co anglický král Jan Bezzemek porušil několik starých zákonů a zvyků, kterými se země do té doby řídila, byl anglickou šlechtou přinucen k podpisu „Magny Charty“ – Velké listiny svobod, která ho zavazovala k dodržování určitých práv. K těmto právům patřilo nezasahování státu do záležitostí církve, právo všech svobodných občanů vlastnit a dědit majetek a právo na ochranu před příliš vysokými daněmi. Magna charta zavedla právo vdov neuzavírat další sňatek a zásadu řádného procesu a rovnosti před zákonem. Rovněž obsahovala ustanovení zakazující úplatkářství a zneužívání úřední moci

Petice práv (1628)

Petici práv sepsal anglický parlament v roce 1628 a zaslal ji králi Karlovi I. jako deklaráci občanských práv. Parlament odmítl financovat královu nepopulární zahraniční politiku, což vedlo k tomu, že král začal vymáhat tzv. nucené půjčky a umisťovat vojenské jednotky do domů svých poddaných, aby ušetřil. Svévolným zatýkáním a vězněním osob, které s touto politikou neshlasily, si král vysloužil hluboké nepřátelství parlamentu. Petice práv, jejímž iniciátorem byl Sir Edward Coke, stvrdila čtyři zásady: 1) daně nelze vybírat bez souhlasu parlamentu, 2) žádný poddaný nesmí být bezdůvodně uvězněn, 3) vojáci nesmí být přidělováni nikomu na byt a 4) v době míru nesmí být používáno válečné právo.

Deklarace nezávislosti Spojených států amerických (1776)

Deklaraci nezávislosti schválil Kongres Spojených států v roce 1776 a jednalo se de facto o oficiální zdůvodnění nezávislosti na Velké Británii. Deklarace kladla důraz na dvě oblasti: na práva jednotlivce a právo na revoluci. Tyto myšlenky přijala většina Američanů a začaly se též šířit po světě – ovlivnila zejména Francouzskou revoluci.



Listina práv (1791)

Ústava Spojených států amerických byla sepsána v roce 1787. Dne 15. prosince 1791 vstoupilo v platnost prvních deset dodatků k ústavě, které jsou známé jako Listina práv (Bill of Rights). Listina práv omezuje pravomoci federální vlády Spojených států a zaručuje ochranu práv všech občanů, rezidentů a návštěvníků na americkém území. Dále chrání svobodu slova, svobodu vyznání, právo na držení a nošení střelných zbraní, svobodu shromažďování a petiční právo. Zakazuje bezdůvodné prohlídky a konfiskace majetku, kruté a mimořádné tresty a svědectví proti své osobě. Listina svobody kromě jiných forem právní ochrany také federální vládě zakazuje zbavit jakoukoli osobu života, svobody nebo majetku bez řádného procesu. V případě federálních trestných činů Listina požaduje, aby u všech těžkých či hrdelních zločinů vnesla žalobu velká porota, dále zaručuje rychlý veřejný soudní proces s nestrannou porotou v okrsku, kde byl zločin spáchán, a zakazuje dvojí odsouzení za tentýž čin.

Deklarace práv člověka a občana (1789)

Deklarace práv člověka a občana měla tradiční dědičnou monarchii nahradit novými institucemi, které by vycházely ze zásad filozofického hnutí 18. století zvaného osvícenství. V roce 1789 francouzský lid dosáhl zrušení monarchie a připravil tak půdu pro první francouzskou republiku, v níž byla záhy vyhlášena Deklarace práv člověka a občana. V deklaraci se uvádí, že všem občanům je zaručeno právo na svobodu, majetek a bezpečnost a právo na odpor proti útlaku. Dále se v ní prohlašuje, že „výkon přirozených práv každého člověka nemá jiných mezí než ty, které zajišťují ostatním členům společnosti užívání týchž práv. Tyto meze mohou být ustanoveny pouze zákonem“. Deklarace tedy zákon chápe jako „vyjádření všeobecné vůle“, přičemž zákon má prosazovat rovná práva a zakazovat „pouze činy škodlivé společnosti“. Deklarace hovoří o svobodě založené na svobodě vyznání, svobodě tisku a zákazu nepřiměřeného výkonu veřejné moci (např. mučení, cenzura).

První Ženevská úmluva (1864)

V roce 1864 švýcarská Federální rada svolala na podnět Ženevského výboru konferenci do Ženevy, které se zúčastnilo šestnáct evropských zemí a několik amerických států. Na této konferenci měli diplomaté přijmout úmluvu, která by upravovala péči o vojáky zraněné v boji. Hlavní zásady této úmluvy byly převzaty i do následujících Ženevských úmluv. Tato úmluva stanovila povinnost poskytovat pomoc raněným nebo nemocným vojákům bez ohledu na jejich státní příslušnost a respektovat zdravotnický personál a zařízení jasně označená červeným křížem na bílém poli.

Organizace spojených národů (1945)

Na konci druhé světové války zbývaly z mnoha evropských a asijských měst jen doutnající trosky. Miliony lidí zahynuly, zůstaly bez střechy nad hlavou nebo hladověly. V dubnu 1945 se v San Francisku plni optimismu a naděje sešli zástupci padesáti zemí. Na této „konferenci spojených národů“ měl vzniknout mezinárodní orgán, který by prosazoval mír a předcházel dalším válkám. Ideály Organizace spojených národů byly shrnuty v preambuli navrženého textu charty: „My, lid Spojených národů, [jsme] odhodláni uchránit budoucí pokolení metly války, která dvakrát za našeho



DŮM EVROPSKÝCH DĚJIN

života přinesla lidstvu nevýslovné strasti“. Charta právě založené OSN vstoupila v platnost 24. října 1945. Tento den si každoročně připomínáme jako Světový den Organizace spojených národů.

Evropská úmluva o lidských právech (1953)

Evropská úmluva o lidských právech vstoupila v platnost v roce 1953. Jednalo se o první nástroj, kterým nabyla účinnosti a stala se závaznými určitá práva vyhlášená ve Všeobecné deklaraci lidských práv. Dále byl ustaven ochranný mechanismus ve Štrasburku, jehož úkolem bylo prozkoumávat případy údajného porušení práv a zajistit, aby státy, které jsou stranami Úmluvy, dodržovaly své závazky. V tomto kontextu byl v roce 1959 zřízen Evropský soud pro lidská práva. U tohoto soudu může podat žalobu kterákoli osoba, která se domnívá, že její práva zakotvená v Úmluvě jsou porušována státní mocí. Rozsudky, v nichž soud dospěl k závěru, že práva byla porušena, jsou pravomocné a dotčené státy jsou povinny je provést.

Zdroj: Evropský soud pro lidská práva

<http://www.echr.coe.int/pages/home.aspx?p=basictexts>